

หนังสือพิมพ์
ชาวไทย

ปีที่ ๒๖ ฉบับที่ ๗๗๗๓

วันศุกร์ที่ ๓๐ ธันวาคม ๒๕๑๖

กล้วยไม้สกุลหวายในทัศนะของผม

โดย **ชวี มัชฌมจันทร์**

กล้วยไม้สกุลหวาย กล้วยไม้ที่เคารพทุกท่าน

ผมมีความยินดีมากที่มีโอกาสเสนอบทความเกี่ยวกับกล้วยไม้สกุลหวายให้ท่านในวารสารฉบับนี้ ตามที่ผมได้คงหัวข้อเรื่องไว้ว่า "กล้วยไม้สกุลหวาย ในทัศนะของผม" นั้น ก็เพราะว่ากล้วยไม้สกุลหวาย เป็นสกุลที่พบหรือมากกว่าสกุลอื่น ๆ และลักษณะของมัน ที่เกี่ยวข้องกับกล้วยไม้สกุลอื่น มีหลายอย่างหลายประการด้วยกัน เช่น ทักษะในการเลี้ยงดู และระวางบ้องกัน ทักษะในการขยายพันธุ์ ทักษะในทางทฤษฎี สาสตร เพื่อนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ในทางขยายพันธุ์ และทักษะในการออกตลาด ทั้งต้นทั้งดอกคงนี้ด้วยกัน แต่โดยเหตุที่ผมเข้ามาผูกพันกับวงการกล้วยไม้เพียง ๒๐ ปีเท่านั้น การที่เขียนเรื่องขึ้นมานั้นชอบออกตรง ๆ ว่า ออกจะรู้สึกกังวลใจอยู่บ้าง เพราะพื้นฐานทางกล้วยไม้ของผมน้อยมาก อาจจะผิดเพี้ยนหรือผิดพลาดทั้งทางวิชาการและปฏิบัติการไปได้ อย่างไรก็ตามขอได้โปรดให้อภัยผม ขอเสียดำเนินมาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันในเรื่องกล้วยไม้ตามทัศนะของแต่ละบุคคล ก็แล้วกันนะครับ

เนื่องจากหน้ากระดาษที่จะพิมพ์เรื่องนี้อาจได้ ผมจึงขอบรรยายแต่เพียงทศนะเดียว ซึ่งผมคิดว่าบททศนะนี้อาจสำคัญกว่าทศนะอื่น ๆ คือ "ทักษะในการเลี้ยงดู และระวางบ้องกัน" แม้ว่าจะบรรยายแต่เพียงทศนะเดียวก็ตาม แต่ก็ขอบรรยายแต่หลักการเท่านั้น ส่วนรายละเอียดคนบรรยายไม่ไหว เพราะหน้ากระดาษไม่พอ ถ้าให้หน้ากระดาษมาก ความลึก-เท่า ก็อาจจะบรรยายรายละเอียดคนได้ เอาละครับผมจะเริ่มเรื่อง "ทักษะในการเลี้ยงดูและระวางบ้องกัน" กล้วยไม้สกุลหวาย ของผม ๗ พันธุ์

กล้วยไม้สกุลหวาย เป็นกล้วยไม้ชนิดที่ทนร้อน เพราะปลูกกันเป็นจำนวนมาก ซึ่งสามารถเพาะปลูกได้ทั่วทุกภาคของประเทศไทย ทั้งในเมืองจากกล้วยไม้สกุลหวายชนิดอื่นที่นิยมตามธรรมชาติกระจายไปทั่วในภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศไทยนี้ด้วย ๆ ชนิด บางพวกก็แล้วกันกระจายพันธุ์ไปตลอดภูมิภาคของเอเชียอาคเนย์ และตามหมู่เกาะต่าง ๆ ในมหาสมุทรแปซิฟิกตอนบนที่เขตร้อน

กล้วยไม้สกุลหวาย ที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาตินั้น มีลักษณะความงดงามของดอกแตกต่างกันมากมาย แต่พอจะกำหนดได้ว่า ชนิดที่ดอกมีสีขาวงาม และรูปทรงของดอกไม้เล็กจนเกินไปนั้น ถือว่าเป็นชนิดที่มีความสำคัญทางพฤกษกรรม คือออกตลาดได้สวยงามกว่า

ส่วนอีกชนิดหนึ่ง มีความสำคัญเพียงเพื่อการศึกษาวงศ์พฤกษศาสตร์เท่านั้น เพราะชนิดนี้มีความงดงามเล็กน้อย ขนาดจวบเดียว สีสรรก็ไม่สวยสดใสรวมหมดเท่าใดนัก

เป็นธรรมชาติของมัน เมื่อใกล้จะประกอบกิจการใดจำเป็นที่จะต้องศึกษาข้อแตกต่าง ๆ เสียก่อน เพื่อจะได้ปฏิบัติการระกึ่งต่าง ๆ ในกิจการนั้น ๆ ได้ถูกต้อง เช่นต้องหาพื้นฐานของมัน แล้วจึงเริ่มต้นกิจการตลอดจนดูแลผลประโยชน์ จนกระทั่งถึงวาระที่ต้องขยายกิจการอันเป็นที่สุด

การปลูกกล้วยไม้ก็เช่นกัน การที่เราจะต้องศึกษาประวัติการดำรงชีพดั้งเดิมของมันตามธรรมชาติ และลักษณะของมันตามทฤษฎี สาสตรให้แน่ชัดเสียก่อน เพราะองค์ประกอบต่าง ๆ เหล่านี้ จะเกิดเป็นนิสัยประจำตัวของกล้วยไม้แต่ละต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กล้วยไม้สกุลหวาย จะแสดงนิสัยได้มากมาย และชัดกว่ากล้วยไม้สกุลอื่น ๆ

หวายมี การเจริญเติบโต โดยวิชาการจะแยกออกไปบนหัวของเครื่องปลูก ซึ่งอ่านองค์แล้ว จะว่าเป็นลำต้นก็ไม่ใช่ แต่มีส่วนหนึ่งที่มีความสามารถคล้ายลำต้น โดยมันปลั่งงอกออกมารวม ๆ ส่วนนี้มักจะเรียกกันว่า "เหง้า" (Rhizome) ถ้าจะเปรียบเทียบให้ชัดก็เหมือนขงหรือขาที่เราเข้ามาใกล้ ส่วนที่มันโคนนั้นคือเหง้าของมัน ผิดกันแต่เหง้าของขงและขามักจะฝังอยู่ในดิน ส่วนเหง้าของกล้วยไม้อยู่บนหัวของเครื่องปลูก โดยมันรากหยั่งลงแนบลงไปบนเครื่องปลูก เพื่อให้อากาศที่ตรงตัวอยู่ได้

ส่วนที่งอกออกมาจากเหง้า ให้เรารู้เห็นเป็นลำต้นมา มีข้อ มีปล้อง และมีใบแตกออกมาด้วยนั้น เรียกว่าลำตกล้วย และลำตกล้วยที่ประกอบด้วยส่วนอ้วนหนา (Fleshy) ใช้เป็นที่สำหรับเก็บและสะสมอาหารไว้ใช้ในการเจริญเติบโตของลำใหม่ต่อไป ที่โคนของลำตกล้วย ส่วนที่คล้ายกับเหง้าจะมีขนาดใหญ่มาก ๒-๓ นิ้ว เมื่อดำเนินเจริญเติบโตเต็มที่แล้ว ลำตกล้วยหนึ่งหรือสองลำ จะแตกเป็นลำใหม่ขึ้นมา ลำตกล้วยที่แตกก่อนเราเรียกว่า "ลำตง" ส่วนลำตกล้วยที่ใหม่มีอายุน้อยกว่าเรียกว่า "ลำตใหม่" ลักษณะของการเจริญเติบโตแบบนั้นเรียกว่า "ซิมโพเดียล" (Sympodial) ฉะนั้นในการปลูกจึงจำเป็นต้องเอาลำตกล้วยที่งอกมาแทงยอดใบของ กษณะ ที่ปลูกไว้

๓.๒. ลักษณะของระบบราก กล้วยไม้สกุลหวาย เป็นกล้วยไม้ที่มีระบบรากกึ่งอากาศ (Semi-epiphytic) คือการเจริญงอกงาม และการดำรงอยู่ของรากส่วนหนึ่ง จะซ่อนตัวอยู่ในเครื่องปลูกอีกส่วนหนึ่งจะเกาะยึดตามภาชนะที่ปลูก และห้อยยาวออกมานอกภาชนะนั้น และมีแขนงรากแตกออกมาตามแนวนิสัยของรากชนิดนี้ไม่ชอบอยู่ในเครื่องปลูกที่แน่นทึบ หรือเบียดและนาน ๆ เพราะระบบของรากลักษณะนี้ ยังมีความต้องการอากาศให้เพียงพอด้วยเหมือนกัน มิฉะนั้นอาจทำให้รากได้รับอันตรายได้

๓.๓. อุณหภูมิที่กล้วยไม้ต้องการ กล้วยไม้สกุลหวายส่วนใหญ่ เป็นกล้วยไม้ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติในเขตร้อน (Tropical) คือมีสภาพของอุณหภูมิอบอุ่น มีฝนตกตามฤดูกาล มีความชื้นชื้นพอสมควร และมีแสงสว่างตามธรรมชาติมาก ลักษณะเช่นนี้ ได้แก่ภูมิภาคในเขตประเทศทาง

รางวัลชนะเลิศประเภทสวนเล็ก ของสวนพฤกษศาสตร์ ภูเก็ต

ความงามที่ละเอียดงดงามของไม้สกุลหวายนั้นจึงได้ศึกษาทางพันธุศาสตร์ของมันไว้บ้างเพื่อจะได้นำมาเป็นขอมูลที่จะปฏิบัติให้ถูกต้องกับนิสัยของมันต่อไป ซึ่งจะได้บรรยายให้ท่านทราบตามลำดับความสำคัญโดยย่อดังนี้

๑. หลักสำคัญทางพฤกษศาสตร์ของกล้วยไม้สกุลหวาย

หลักในข้อนี้ กำหนดไว้โดยมีวัตถุประสงค์จะให้ท่านได้รับความสนใจในการที่จะปลูกกล้วยไม้สกุลหวาย ตลอดจนการขยายพันธุ์ จึงจำเป็นต้องเข้าใจที่จะต้องแนะนำให้ท่านได้รู้ถึงลักษณะของมันเป็นพื้นฐานไว้ก่อน เพื่อจะได้ปรับสภาพระหว่างธรรมชาติของกล้วยไม้ กับสภาพของพื้นที่ที่จะใช้ปลูกกล้วยไม้ของท่านให้กลมกลืนเข้ากันได้ และผลที่ท่านจะได้รับก็คือ ความสมบูรณ์ของพืชของกล้วยไม้ที่ท่านปลูกไว้ นั่นเอง ผลอันที่จะสะท้อนมาให้บังเกิดความสุขในครอบครัวของท่านในภายหลังกต่อไป

ขอให้ท่านทั้งหลาย โปรดสมมุติตัวเองว่า ไม่เคยปลูกกล้วยไม้มาด่อนเลย อาจจะปลูกกล้วยไม้กับเขาคนอื่นบ้างจะไปรอดหรือไม่หรือว่าทำที่จะ "โถงม้วย" ตามไปกับ "กล้วยไม้" ที่ท่านปลูกอยู่ อะไรท่านเองนั่นแหละ

ว่ากันที้งแล้ว หากเราได้ทราบถึงสภาพความเหมาะสมตามธรรมชาติของกล้วยไม้ไว้บ้างแล้ว การแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นระหว่าง หนักร เพาะ ปลูกกล้วยไม้ นั้น ก็จะสามารถลงไปได้โดยง่ายมากทีเดียว จะได้แนะนำลักษณะต่างๆ ของกล้วยไม้สกุลหวายให้ท่านทราบตามลำดับไปคือ

๑.๑ ลักษณะการเจริญเติบโต กล้วยไม้สกุล

แถบทวีปเอเชีย ตอนใต้ เช่น หน่า อินเดีย มาเลเซีย เวียดนาม ลาว เขมร ไทย อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ ออสเตรเลีย และบางส่วนของทวีปออสเตรเลีย ซึ่งอุณหภูมิได้จากภูมิภาคเหล่านี้ตามปกติด้วยไม้สกุลหวายต้องการแล้ว ก็อยู่ในราว ๒๐ องศาฟาเรนไฮต์ในเวลากลางวัน และ ๖๕ องศาฟาเรนไฮต์ในเวลากลางคืน

สำหรับหลักที่ ๑ ว่าด้วยหลักสำคัญทางพฤกษศาสตร์ของกล้วยไม้สกุลหวาย ผมขอบรรยายเพียงเท่านี้ก่อน จะได้อธิบายถึงหลักที่ ๒ และที่ ๓ ต่อไป

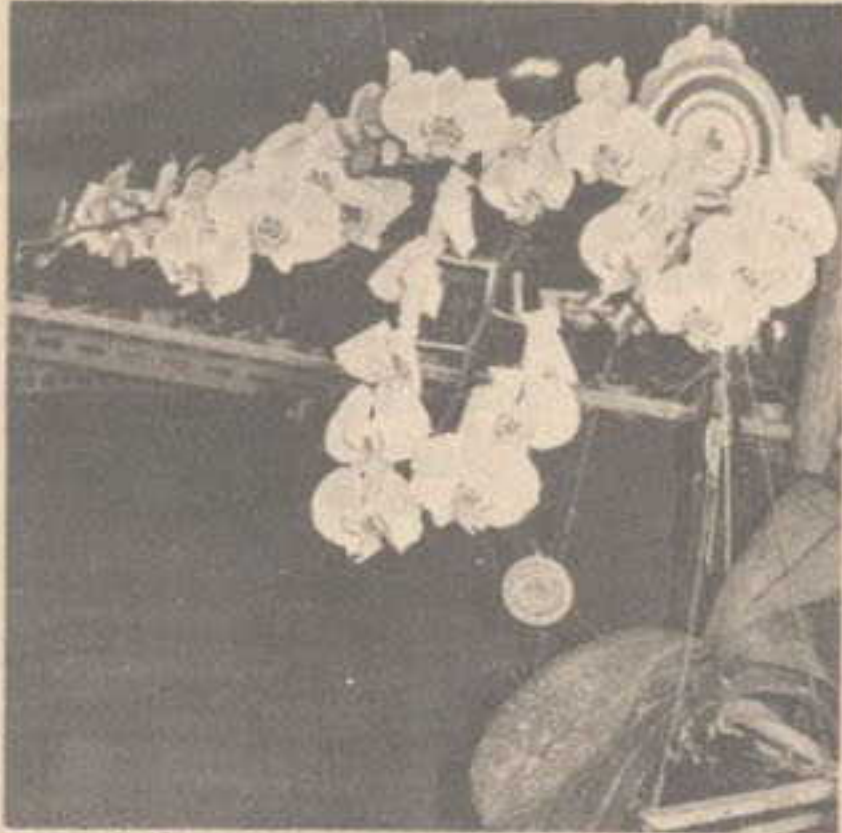
๒. หนักรต่างๆ ของกล้วยไม้สกุลหวาย เนื่องมาจากกล้วยไม้สกุลหวาย มีอยู่หลายชนิดนับเป็นพัน ๆ ชนิด แต่ละชนิดนั้นนักพฤกษศาสตร์ ได้จัดแบ่งไว้เป็นหมื่นเป็นพวกตามกฎเกณฑ์ที่กำหนดขึ้นไว้ อันได้แก่ความแตกต่างของใบ, ของลำต้นกล้วย และของดอก โดยอาศัยหลักเกณฑ์ของฮอลตัม (Holtum) ซึ่งทำขึ้นไว้เมื่อ ค.ศ. ๑๙๕๓-๑๙๕๖ และ ๑๙๖๔ ตามลำดับ

แม้ว่ารายละเอียดในการแบ่งแยกหนักรของ กล้วยไม้สกุลหวาย จะมากมายก็ตามในที่นี่จะหยิบยกมาพิจารณากันเฉพาะหนักรพวกเรานิยมเพาะปลูกกันอยู่เท่านั้น โดยจะเลือกแต่หนักรที่มีลักษณะดังต่อไปนี้มาบรรยายให้ท่านทราบคือ

ลักษณะที่ใบมีกาบใบ และใบไม่มีขนลำต้นกล้วยมีชอน การออกดอก ก็ออกเป็นช่อยาวเรียว มีดอกมาก และมักออกดอกที่ปลายลำชอนใบอยู่ควย หรืออาจออกดอกที่ลำหลังก็ได้ ถ้าหากมีความสมบูรณ์เพียงพออาจออกดอกจากข้อที่ต่ำกว่าข้อลงมากก็ได้เหมือนกัน

กล้วยไม้สกุลหวายที่มีลักษณะเช่นนี้ มีหนักรสำคัญ ๆ

เพียงสองหน้เท่านั้นคือ หน้หน้าแอนแนเธ (Phalaenopsis) และหน้เซอราทอปเซียม (Ceratopium) กล้วยไม้ ๒ หน้จะเห็นความแตกต่างกัน ได้ชัดจากกลีบ และรูปทรงของดอก ส่วนตุ้ดตุ้ดให้ดอกก็แตกต่างกัน ความแตกต่างของกล้วยไม้ ๒ หน้มีลักษณะที่เห็น ได้ชัดดังนี้

กล้วยไม้ที่ชนะเลิศการประกวดของชมรมกล้วยไม้

ลักษณะของกลีบดอกในหน้หน้าแอนแนเธนั้น กลีบในลักษณะกว้าง, ไม้บด, ใบปากคอกกลางมีขอบมนหรือทเวกกันยาวหน้, เดือยคอกมีสองส่วน, ทรงของดอกเป็นรูปทรงกลม ซึ่งมักจะเรียกกันทั่วๆ ไปว่าหวายหรือมกลมหรือทรงกลมหวายพันธุ์แท้ หรือที่เรียกว่าหวายขาวของหน้ที่นำมาใช้เป็นทอทัศน์ แม้ทอทัศน์นั้นส่วนใหญ่ได้แก่หวายชื่อ ฟ้าบนอปปัส (Den. phalaenopsis) และชื่อ บักขุ่น (Den. bigibban)

ส่วนลักษณะของดอกในหน้เซอราทอปเซียม นั้น กลีบในแถบ มักจะบด ใบปากคอกกลางมีร่องและสันน เดือยคอกเดี่ยว ริมแผ่นปากไม้จัด และไม้มน หวายทอทัศน์นั้นมักจะเรียกกันว่าหวายกลีบแคบ หรือกลีบดก, หวายพันธุ์แท้ที่นำมาใช้เป็นทอทัศน์ แม้ทอทัศน์ของหวายหน้นี้ได้แก่ช่อเดือย (Den. schafferi), โกลดี (Den. goulitii) เทารวม (Den. taurinum)

ลักษณะ และรายละเอียดของหวายพันธุ์แท้ จะไม่ชอบขยายทั้งหมด เพราะหน้หน้ากระดากจากค แต่อย่างไรก็ตามเท่าที่กล่าวมาแล้ว ก็ทอจะเป็นบรรทัดฐาน ให้หน้หน้าได้จัดสภาพความเบ้บอ และลักษณะการเจริญเติบโตในด้านต่างๆ ตามนิสัยของมัน เพราะกล้วยไม้สกุลหวายพันธุ์แท้จะปลุกกันโดยทั่วไปในขณะนั้น ก็เป็นกล้วยไม้ที่ผสมพันธุ์มาจาก กล้วยไม้พันธุ์แท้ตามที่กล่าวมาแล้วทั้งสิ้น

ช่อดาวเต็มเต็มออกช่อหนึ่ง ก็คือการที่จะผสมพันธุ์ กล้วยไม้สกุลหวายนั้นเราจะต้องสับทวบสายพันธุ์ หรือพันธุ์ประวัติของมันให้ละเอียด เพราะผลที่ได้มักจะปรากฏตามลักษณะของทอแม่ป้าตาชาย อาตุน โหน้พันธุ์ ประวัติต่างกันหลายชนิด และลักษณะต่างๆ มักจะกลับไปทางฝ่ายช่ามากกว่า ช่อดกตัวอย่างในหน้เซอราทอปเซียมให้ดูสักต้นหนึ่งคือหวายมาลาเมซ หวายคั้นเป็นลักษณะระหว่างหวายสเปกบาวด์กับหวายเมเนลันศรีโสภณ ได้มีหน้าไปผสมกับหวายเมเนลันศรีโสภณออก ก็เลยออกดอกมาคล้ายหวายเมเนลันศรีโสภณมากขึ้น ดังนั้นเบนคน

ก่อนไปจะขอขยายถึงหลักที่ ๓ อัน เป็นหลักสุดท้ายที่จะบรรยายในคราวนี้ คือ

โคกดาวแต่คนแล้วว กล้วยไม้สกุลหวายนั้นชอบความชื้นแต่ไม่ชอบแฉะ แม้ว่าคนตระกูลของมัน อาจชอบในบางความแห้งแล้งจนคารอขารโรกตาม เมื่อมาผสมพันธุ์ กันในเมือง การปรับควของมันเป็นขอมไม่แข็งแรงแรงเหมือนกับทอแม่ทอขในป่าได้ ดังนั้นเมื่อไม้โคกดาวมาเมเนลันเมอง ไม้วจะเป็นพันธุ์แท้หรือดกผสมก็ตาม การปรับนับคล้าย ๆ ของมันดกกา และเราต้องปฏิบัติตามกคกาวของเราอย่างเคร่งครัด

กคกาวต่างๆ นั้นผมได้เขียนไว้เป็นรายวันตามวันที่ในปฏิทิน เพื่อสะดวกในการ ปฏิบัติไว้ตลอดเดือน วันวันไหนให้น้ำวันไหนให้ปุ๋ย วันไหนให้ยาฆ่าแมลง ยากันเชื้อราสำหรับยากันเชื้อราผมใช้ดีไว ๒ ขนานตามแหล่งที่เชื้อรา หรือเชื้อโรกต่างๆ จะเข้าทำลายกล้วยไม้ ซึ่งทอจะกำหนดไว้ได้ ๒ แหล่งด้วยกัน คือ ในบริเวณเครื่องปลุกกับบริเวณระบบราก แหล่งหนึ่ง และบริเวณตุ้ดตุ้ดกล้วยส่วนต่างๆ ของใบอีกแหล่งหนึ่ง ดังนั้นยาที่จะใช้ของกันเชื้อรา หรือโรกต่างๆ จึงแตกต่างกัน ซึ่งรายละเอียดในเรื่องนี้ผมจะขอพามาไปก่อน

การทำรายการต่างๆ เป็นรายเดือนนี้ ผมไม่ได้ทำเหมือนกันตลอดปี ถ้าแตกต่างกันตามฤดูกาล กล่าวคือประเทศไทย มีฤดูร้อน ฤดูฝน ฤดูหนาว ก็ระยะเวลาแล้วตุ้ดตุ้ดประมาณ ๔ เดือน ตามที่ผมปฏิบัติอยู่นั้นได้กำหนดไว้ว่าระหว่างเดือนมกราคมถึงเดือนมิถุนายน ตอเป็นฤดูร้อนระหว่างเดือนกรกฎาคมถึงเดือนตุลาคมเป็นฤดูฝน ระหว่างเดือนพฤศจิกายนถึงเดือนกุมภาพันธ์เป็นฤดูหนาว

ซึ่งแต่ละฤดูนี้ผมได้หาสังเกตมาหลายปีแล้ว กล้วยไม้ต้องการอาหารและยาแตกต่างกันไปตามฤดูกาล นอกจากนั้นที่ขาดก็คือ กล้วยไม้ในหน้หน้าแอนแนเธ กับในหน้เซอราทอปเซียม ยังมีตุ้ดออกดอกแตกต่างกันอีกด้วย

งานเลี้ยงกล้วยไม้สกุลหวายทั้งสองหน้รวมกัน เวลาเช้าวัน หรือตั้งโต๊ะ ควรจัดไว้เป็นหมู่ ๆ เพื่อสะดวกในการให้อาหาร และยาที่แตกต่างกันดูตุ้ดตุ้ด เพราะบางขณะเป็นความต้องการของหน้หน้าแอนแนเธ แต่หน้เซอราทอปเซียมไม่ต้องการดังนี้ ทกกล่าวมานี้หมายถึงเฉพาะกล้วยไม้ทอทัศน์ในลักษณะวันกระถาง หรือวันหน้หน้าสวนมาจนถึงเกือบจะให้ดอก ซึ่งเรียกกันว่า บลุ่มบั้งใจดี เท่านั้น ส่วนทอทัศน์ในคอมทอ หรือไม้พุ่มเลี้ยงปนกันได้

ผมคิดว่าเท่าที่บรรยายมาเท่านี้ ก็เห็นจะต้องยุติไว้ก่อน เพราะหน้ากระดาษจำกัด แต่ก็จะขอพยากรณ์การเลี้ยงกล้วยไม้สกุลหวายนั้น จะวางยักงาย จะวางยักยัก ทช่อกก็เพราะงาน เเงนใจในทอทัศน์ ประวัติของมัน เลคไม่ทราบวายุ ในหน้โหน้ แล้วให้ส่งทอทัศน์ไม่ต้องการลงไป ก็เกิดการสะท้อนกลับไม่รับส่งน ทำให้อ่อนทรายได้ เกือบกับพันธุ์ ประวัติกันอาจทำให้ทอทัศน์ไปบ้าง แต่ก็โปรดทราบไว้ว่า ประวัติของมันแต่ละต้นสำคัญที่สุด เพราะเป็นประโยชน์มากในการเลี้ยงค และกำหนดระยะเวลาในการออกดอกต่อไป

ก่อนจะยุติเรื่องนี้ ผมอยากจะเรียนให้ท่านทั้งหลายทราบไว้ด้วยความรู้ความสามารถต่าง ๆ ที่ผมได้รับ และปฏิบัติตามในวงการกล้วยไม้โดยตลอดมานั้น ก็เพราะได้รับความรู้มาจากท่านศาสตราจารย์ ธีระศักดิ์ เป็นส่วนใหญ่ แม้กระทั่งเรื่องราวต่างๆ ที่บรรยายมานี้ก็ได้อาศัยเอกสารต่างๆ ที่ท่านศาสตราจารย์ ธีระศักดิ์ เรียบเรียงมาเป็นหลักจึงขอกราบขอบพระคุณท่านศาสตราจารย์ ธีระศักดิ์ ไว้ ณ โอกาสนี้

สวัสดิ์ศรีรับ

(จากวารสารพฤกษชาติ ฉบับพิเศษ ๒๕๐๘)

ข่าวภาคพิเศษ

ปีที่ ๒๖ ฉบับที่ ๖๙๘๖

วันพฤหัสบดีที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๑๙

หน้า ๑

เรื่องหน้า

กิจการพลังงานของประเทศไทย

โดย - - บำรุง สุขพรรณ

พลังงานเป็นปัจจัยอย่างหนึ่งที่มีความสำคัญ
เกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ของประชากร และบทบาท
เป็นอย่างมากในการเสริมสร้าง เศรษฐกิจและ
สังคมของประเทศในปัจจุบัน ประเทศไทยที่มีอัตรา
หรือปริมาณการใช้พลังงานสูงย่อม แสดง ถึงฐานะ
ความเป็นอยู่และความเจริญก้าวหน้าของประเทศ
นั้น ๆ ดังที่ทราบกันอยู่แล้ว

สำหรับพลังงานที่ใช้ ในประเทศไทยในปัจจุบัน
ได้มาจากเชื้อเพลิงและพลังงานอื่นที่สำคัญซึ่งมี ปริมาณ
การใช้ ดังนี้คือ

ผลิตภัณฑ์ปิโตรเลียม ซึ่งได้แก่น้ำมัน
เบนซิน น้ำมันก๊าด น้ำมันดีเซล น้ำมันเตา น้ำมัน
เชื้อเพลิงเครื่องบิน เป็นต้น ผลิตภัณฑ์ปิโตรเลียมมี
เป็นพลังงานเชื้อเพลิงที่ใช้กันกว้างขวางที่สุด ทั้งใน
ด้านกาให้แสงสว่าง ความร้อน กิจกรรมขนส่ง การ
อุตสาหกรรม และการผลิตพลังงานไฟฟ้า มีปริมาณ
การใช้เมื่อเทียบเป็นหน่วยความร้อนสูงถึง ๕๓.๖%
พลังงานที่ใช้ทั้งหมดของประเทศในปัจจุบัน

ถ่านหิน เป็นแหล่งพลังงานใหม่ของประเทศไทย
ซึ่งเริ่มให้ประโยชน์ตั้งแต่ก่อสร้างเขื่อนภูมิพลเสร็จ
เมื่อปี ๒๕๐๗ พลังงานที่ใช้ผลิตพลังงานไฟฟ้า และมี
ส่วนสนองความต้องการพลังงานของประเทศได้ประมาณ
๒.๓% ของพลังงานทั้งหมด

ถ่านหิน ถ่านลิก และลิกไนท์ ส่วน
ใหญ่ใช้เป็น เชื้อเพลิงใน กิจกรรมอุตสาหกรรมและการ
ผลิตพลังงานไฟฟ้า คิดเป็นประมาณ ๒% ของพลังงาน
ที่ใช้ทั้งหมดในประเทศ

ถ่านไม้ และฟืน เป็นเชื้อเพลิงที่ใช้กัน
มาแต่โบราณ ซึ่งแต่ก่อนเคยมีความสำคัญเป็นหลักใน
การผลิตพลังงานไฟฟ้าและกิจการรถไฟ แต่ในปัจจุบัน
ใช้ในการหุงต้มประจำบ้าน เมื่อเทียบเป็นหน่วยความ
ร้อนแล้วถ่าน ไม้และฟืนเป็น พลังงานที่มี อัตราส่วนการ
ใช้น้อยกว่าพลังงานอื่น ๆ กล่าวคือใช้ถ่าน ไม้เพียง -

๑.๑% และฟืน ๑% ของพลังงานที่ใช้ทั้งหมดของ
ประเทศเท่านั้น

ในปัจจุบันนี้การใช้พลังงานของประเทศ จะเห็น
ได้ว่าในขณะที่ความสำคัญของไม้ฟืนและถ่านลิกไนต์ลดลง
ทุกปี ความสำคัญของผลิตภัณฑ์ปิโตร เลียมก็ ได้เพิ่ม
ทวีขึ้นเป็นลำดับและมีสถิติการใช้เพิ่มขึ้นอย่าง มากมา

๕๓๕
พลังงานเนื่องจากมี กิจกรรม อุตสาหกรรมรวม ทั้งกิจการ
ไฟฟ้าเพิ่มขึ้น และอีกประการหนึ่งเนื่องจากการใช้
เครื่องยนต์เพิ่มมากขึ้นในทุก ๆ ด้าน ทั้งในด้านอุตสาหกรรม
กรรมการขนส่ง และการเกษตรซึ่งต้องอาศัยน้ำมันเชื้อ
เพลิงหลายประเภทด้วยกันตามแต่ความเหมาะสม นอก
จากนี้แล้วการใช้เชื้อเพลิงจากผลิตภัณฑ์ปิโตรเลียมยังได้

ความสะดวกในด้านการใช้งาน ราคาไม่แพง และ
สามารถให้ประสิทธิภาพในการใช้สูง จึงเป็นที่คาด
ว่าอัตราการใช้พลังงาน จากผลิตภัณฑ์ปิโตร เลียมของ
ประเทศไทยจะยังอยู่ในระดับที่สูงต่อไปในอนาคต

ส่วนในด้านพลังงานไฟฟ้า พลังงานไฟฟ้าที่ผลิต
ได้อาจหากคิดเปรียบเทียบกับ ปริมาณการใช้พลังงาน ทั้ง
หมดของประเทศคือปี ๒๕๑๑ ผลิตได้ทั้งหมดเพียง ๕.๐๖% ของ
พลังงานทั้งหมดของประเทศเท่านั้น แต่พลังงานไฟฟ้า
นี้มีบทบาทสำคัญและจะสำคัญยิ่งขึ้นอีกต่อไป ในอนาคต

กิจการไฟฟ้าเป็นกิจการที่มีความสัมพันธ์กับ การ
ขยายตัวทางอุตสาหกรรม และการกินที่อยู่ดีของประ
ชาชนโดยทั่วไปเป็นอันมาก อัตราการใช้ได้เพิ่มทวีขึ้น
ทุกปี โดยเฉพาะในระยะเวลา ๒-๓ ปีที่ผ่านมา
อัตราการขยายตัวได้เพิ่มขึ้นปีละประมาณ ๓๐% และ
จะยังคงเพิ่มขึ้นในอัตราที่สูงในอนาคต เพื่อสนองความ
ต้องการไฟฟ้าของประเทศในอนาคต รัฐบาลจึงได้วาง
แผนขยายงานในระยะยาวทั้งในด้านระบบการผลิต การ
ส่ง การจำหน่าย พลังงานไฟฟ้าให้ทันกับความต้องการ
ของประเทศ โดยมีโครงการที่สำคัญคือ โครงการไฟ
ฟ้าพลังน้ำเขื่อนลำค่อมน้อย จังหวัดอุบลราชธานี โครง
การโรงจักรพระนครใต้ โครงการไฟฟ้าพลังน้ำเขื่อน
น้ำพรม จังหวัดขอนแก่น โครงการโรงไฟฟ้าไอน้ำ
จังหวัดสุราษฎร์ธานี โครงการไฟฟ้าพลังน้ำเขื่อนสิริกิติ์
จังหวัดอุตรดิตถ์ โครงการไฟฟ้าพลังน้ำแควใหญ่
จังหวัดกาญจนบุรี และโครงการโรงไฟฟ้าปรมาณู
จังหวัดชลบุรี

เมื่อได้กล่าวถึงการใช้พลังงานของประเทศแล้ว
ก็สมควรที่จะ ได้กล่าวถึงแหล่งพลังงานที่มีอยู่ในประเทศ
ด้วย เท่าที่ ได้มีการสำรวจจนกระทั่งถึงปัจจุบันนี้แหล่ง
พลังงานของประเทศไทยโดยเฉพาะในด้านวัสดุเชื้อเพลิง
ซึ่งเป็นพลังงานที่มีปริมาณความ ต้องการมาก ที่สุดนั้นมี

ปริมาณจำกัดไม่พอที่จะสนองความต้องการทั้งหมดของ
ประเทศได้ แหล่งพลังงานที่สำคัญของประเทศมีดังต่อไปนี้คือ

ถ่านหิน ประเทศไทยเราไม่มีถ่านหินชนิดดี มีแค่ชนิดเถาที่เรียกว่า "ลิกไนต์" เท่าที่พบก็เป็นแหล่งขนาดเล็ก คือที่ตำบลแม่เมาะ จังหวัดลำปาง ประมาณ ๑๒ ล้านตัน ที่ตำบลป่าคา จังหวัดลำพูน ประมาณ ๑๕ ล้านตัน และที่บางปูล่า จังหวัดกระบี่ ประมาณ ๑๐๐ ล้านตัน ส่วนใหญ่ของลิกไนท์ที่ผลิตได้ ใช้เป็นเชื้อเพลิงสำหรับโรงไฟฟ้าไอน้ำ ๒ แห่ง คือที่แม่เมาะ และที่จังหวัดกระบี่ และยังใช้ในโรงงานปุ๋ยเคมีที่แม่เมาะด้วย

น้ำมันดิบ แหล่งน้ำมันดิบเท่าที่พบมีแห่งเดียวคือที่อำเภอสงขลา แต่เป็นแหล่งที่เล็กมากในปัจจุบันนี้ ได้มีการสำรวจหาแหล่งน้ำมันอีกหลายแห่งที่น่า สนใจก็คือ การสำรวจหาแหล่งน้ำมันในบริเวณอ่าวไทย ซึ่งรัฐบาลก็ให้ความสนับสนุนอยู่ และเพื่อสนองความต้องการด้านพลังงานเชื้อเพลิงรัฐบาล จึงได้สนับสนุนให้มีการจัดตั้งโรงกลั่นน้ำมันขึ้นภายในประเทศด้วย

พลังงานน้ำ แหล่งน้ำเป็นแหล่งพลังงาน ที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติแหล่งเดียวของประเทศไทย ที่อุดมสมบูรณ์มากกว่าพลังงานอื่น ๆ และมีความสำคัญที่สุดของประเทศ จากการสำรวจแหล่งพลังงานน้ำทั่วประเทศ พบแหล่งที่คาดว่าจะสามารถผลิตพลังงานไฟฟ้าได้ รวมทั้งสิ้น ๔๖ แห่ง มีกำลังผลิตรวมทั้งหมดประมาณ ๔ ล้านกิโลวัตต์ ทั้งนี้คิดรวมโครงการตามแผนพัฒนาแม่น้ำโขงด้วยซึ่งจะผลิตไฟฟ้าได้ประมาณ ๓ ล้านกิโลวัตต์

ดังได้กล่าวมาแล้วในตอนต้นว่าความต้องการพลังงานของประเทศกำลังเพิ่มขึ้นและกว่า ๕๐% ของพลังงานที่ต้องการและใช้ในประเทศทั้งหมดในปัจจุบันนี้ ได้จากผลิตภัณฑ์ปิโตรเลียมซึ่งจะต้องสั่งเข้ามาจากต่างประเทศเกือบทั้งสิ้น ดังนั้น ในขณะนี้ ๗ ประ-

เทศไทยต้องเสียเงินตราต่างประเทศเพื่อกิจการพลังงานนี้จำนวนไม่น้อย เพราะฉะนั้นนโยบายของประเทศที่เกี่ยวข้องกับกิจการพลังงานที่ได้ดำเนินสืบต่อเนื่องกันมาจนถึงปัจจุบันนี้จึงเป็น นโยบายที่ได้ กำหนด ขึ้น โดยได้คำนึงถึงปัญหาเรื่องนี้เป็นหลักสำคัญ ดังจะเห็นได้ว่า

ประการแรก รัฐบาลได้เร่งรัดพัฒนาแหล่งพลังงานโดยให้ความสำคัญแก่โครงการที่ใช้ทรัพยากร

ที่มีอยู่มากภายในประเทศ เช่นน้ำ งานด้านนี้ส่วนใหญ่เป็นงานผลิตพลังงานไฟฟ้า

ประการที่สอง ในกรณีพลังงานจากน้ำมัน เชื้อเพลิง รัฐบาลได้สนับสนุนให้มีกิจการอุตสาหกรรมถ่านน้ำมันขึ้นภายในประเทศ ซึ่งแม้ว่าจะต้องสั่งน้ำมันดิบมาจากแหล่งในต่างประเทศก็ตาม แต่ก็ใช้จ่ายเงินตราต่างประเทศน้อยกว่าจะส่งผลิตภัณฑ์ปิโตรเลียมเข้ามาโดยตรงอย่างที่เคยกระทำในอดีต ทำให้สงวนเงินตราต่างประเทศได้ปีละเป็นจำนวนมาก

ประการสุดท้าย ในขณะที่ตัวกันรัฐบาลก็ได้เร่งรัดในด้านการศึกษาหาแหล่งพลังงาน ภายในประเทศทั้งโดยหน่วยของรัฐบาลและของเอกชน สำหรับกรณีเอกชนนั้นได้สนับสนุนให้ได้รับสิทธิในการสำรวจได้ซึ่งก็ได้มีการดำเนินการสำรวจหาแหล่งน้ำมันในบริเวณอ่าวไทยอยู่ หากได้พบแหล่งน้ำมันในปริมาณสูงถึงที่คาดหมายไว้ สถานะของกิจการพลังงานและฐานะทางเศรษฐกิจของประเทศไทยจะเจริญก้าวหน้าไปอีกเป็นอันมาก

ในขณะที่ราคาน้ำมันเชื้อเพลิงที่ประเทศไทยสั่งมาจากต่างประเทศมีราคาสูงขึ้นเป็นลำดับมาเป็นโอกาสอันดีที่รัฐบาลจะส่งเสริมให้นำทรัพยากรที่เป็นพลังงานมาใช้ให้มากที่สุดจะเป็นหนทางที่ช่วยลด ความ กระทบกระเทือนจากวิกฤติการณ์น้ำมันแห่งและภา ราชการ ขาดแคลนน้ำมันลงไปได้.